

Денисюк С.П., докт. техн. наук, проф.,
Бориченко О.В., канд. техн. наук, доц., Пахарев Ю.В.,
Національний технічний університет України «КПІ», Україна

ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

Досягнення реального підвищення енергетичної та екологічної ефективності підприємств повинно ґрунтуватися не тільки на технічних рішеннях, але й на більш досконалому і сучасному керуванні процесами енерговикористання.

В українській промисловості важливо створити і впровадити ефективну систему зіставлення параметрів енергоефективності («бенчмаркінгу») для підприємств різних галузей промисловості, які виробляють подібну продукцію. Використовуючи такі системи підприємства зможуть порівняти свої питомі витрати з середніми по галузі та з «ідеальними» питомими витратами для кращих світових технологій, які працюють у відповідних умовах. Система може працювати в двох режимах: обов'язковому і знеособленому, де даються дані за питомими витратами енергії на виробництво промислової продукції для підприємств, але самі підприємства не вказуються; добровільному із зазначенням назви компанії. Бенчмаркінг є загально визнаним і широко вживаним інструментом управління. До 80% компаній по всьому світу використовують його у своїй практиці.

Перспективними інструментами для реалізації політики енергоефективності є:

1) GAP-аналіз – являє собою аналіз стратегічного розриву, який дозволить визначити розбіжність між бажаним і реальним у діяльності підприємства з точки зору ефективного споживання паливно-енергетичних ресурсів. Мета GAP-аналізу – визначити, чи існує розрив між цілями підприємства та його можливостями і, якщо так, встановити, яким чином «заповнити» його. Оцінка є одним з найважливіших етапів управління конкурентоспроможністю підприємства. Саме від якості інформації, яку отримують в результаті проведення оцінки залежить ефективність всіх подальших управлінських рішень.

2) STEP-аналіз – (STEP – аббревіатура початкових букв англійських термінів) являє собою методика аналізу ключових елементів макросередовища підприємства. Сюди включаються такі чинники: демографічні, економічні, природні, науково-технічні, культурні, політичні.

3) SWOT-аналіз – (аббревіатура SWOT походить від чотирьох англомовних слів: сила – strength, слабкість – weakness, можливості – opportunity і загрози – threat). SWOT-аналіз включає в себе аналіз ситуації всередині підприємства, а також аналіз зовнішніх факторів і ситуацію на ринку.

Проведення SWOT-аналізу має важливе значення для здійснення стратегічного планування, оскільки його методика – ефективний та доступний спосіб оцінки стану проблемної та управлінської ситуації на підприємстві. Він дозволяє систематизувати проблемні ситуації; краще розуміти структуру ресурсів, на які слід опиратися в удосконаленні діяльності та розвитку підприємства на перспективу; відстежувати загальний стан зовнішнього бізнес-середовища; виділяти і використовувати нові потенційні можливості швидше, ніж конкуренти; вибрати оптимальну

дорогу розвитку і уникнути небезпек; приймати зважені рішення, що стосуються розвитку бізнесу. Правильно і вчасно прийняті стратегічні рішення грають сьогодні ключову роль в успішній діяльності підприємства. Саме вони роблять вирішальний вплив на конкурентоспроможність продукції і підприємства в цілому.

Визначення ключових показників ефективності (англ. Key Performance Indicators, KPI) – система оцінки, яка допомагає підприємству визначити досягнення стратегічних і тактичних (операційних) цілей. Використання ключових показників ефективності дає організації можливість оцінити свій стан і допомогти в оцінці реалізації стратегії. KPI дозволяють виробляти механізми контролю ділової активності співробітників і компанії в цілому в реальному часі. Види KPI: процесні (або поточні) – система оцінки, яка допомагає організації визначити виконання поточних завдань кожного учасника одного постійно діючого бізнес-процесу. Проектні – система оцінки, яка допомагає організації визначити своєчасне і якісне досягнення завдань проекту. Системні (або стратегічні) – система оцінки, яка допомагає організації визначити досягнення стратегічних і тактичних (операційних) цілей.

Ключові показники ефективності мають стати частиною системи збалансованих показників (Balanced Scorecard), в якій встановлюються причинно-наслідкові зв'язки між цілями та показниками для того, щоб бачити закономірності та взаємні фактори впливу в бізнесі (залежності одних показників (результатів діяльності) від інших).

Передовий досвід показує, що важливо здійснювати керування по цілях, тобто задіяти метод управлінської діяльності, який передбачає: передбачення можливих результатів діяльності; планування шляхів їх досягнення. У першу чергу, необхідно формулювати SMART-цілі (визначення: (S) Specific / Конкретність; (M) Measurable / Вимірність; (A) Achievable / Досяжність; (R) Relevant / Релевантність (такі, на які може впливати); (T) Time bound / Часові терміни).

Можлива архітектура системи енергоефективності являє собою об'єднання окремих підсистем порівняння енергоефективності: в державних і муніципальних установах, у сфері надання послуг і в житловому фонді; в паливно-енергетичному комплексі; в промисловості, у сільському господарстві; на транспорті, у сфері зв'язку та телекомунікацій. В якості критеріїв енергоефективності доцільно використовувати цільові показники у сфері енергоефективності та енергозбереження, задані експертами для кожної підсистеми окремо. Примірний перелік цільових показників для підсистеми промисловості:

- частка витрат у собівартості продукції підприємства на електроенергію, теплову енергію, водопостачання, природний газ;
- частка в загальному балансі споживання електроенергії, теплової енергії, води, природного газу, що визначається за приладами обліку;
- частка енергетичного устаткування з терміном служби вище нормативного;
- втрати в мережі підприємства в поточному звітному періоді по відношенню до попереднього: електроенергії, теплової енергії, води, природного газу;
- витрати на власні і технологічні потреби в поточному звітному періоді по відношенню до попереднього: електроенергії, теплової енергії, води, природного газу;
- частка коштів, що спрямовуються на стимулювання персоналу, в загальному обсязі коштів, одержуваних в результаті економії.

Доцільні показники для муніципалітетів: зниження інтегрального

споживання палива і енергії міста в порівнянні з базовим роком; зниження викидів парникових газів в міських житлових, комунальних господарствах і в бюджетній сфері; заміщення споживання викопного палива відновлюваними джерелами. Для наших міст можуть знайти використання ще трьох показників енергетичної ефективності: показник заміщення природного газу місцевими джерелами палива та енергії; показник питомого споживання теплової енергії житловими і бюджетними будівлями за рік; показник інвестиційної привабливості (кількість грошових коштів, фактично спрямованих на підвищення енергетичної ефективності). Основою для інтегральної оцінки енергетичної ефективності повинен стати зведений ПЕБ з охопленням всіх секторів економіки країни. Кожний регіон та місто України на основі зведеного ПЕБ мають отримати своєрідний енергетичний паспорт за показниками базового року, проводити щорічний моніторинг цих показників і підтримувати відповідну статистичну звітність на добровільній основі з внесенням змін показників на щорічній основі.

Висновки. Використання визначених інструментів дозволить не тільки усвідомлено і поетапно рухатися до досягнення мети, отримуючи при цьому конкретний результат після реалізації кожного етапу, а й дасть можливість здійснювати контроль всього процесу у сфері енергозбереження та підвищення енергоефективності в Україні.